

1. Опис на состојбите во областа и дефинирање на проблемот

1.1 Опис на состојбите

Со Законот за енергетика („Службен весник на Република Македонија“ бр. 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 96/19 и 236/22) се изврши усогласување со т.н. Трет пакет директиви и регулативи за енергетика на Европската унија (ЕУ) од 2009 година. Република Северна Македонија е држава потписник на Договорот за основање на Енергетската заедница (договорна страна) со кој се преземени бројни обврски, меѓу другите и за усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ, односно со правните акти кои Министерскиот Совет на Енергетската заедница ќе ги усвои.

Во ЕУ се донесоа нови директиви и регулативи во областа на енергетиката, односно т.н. Пакет за чиста енергија, за кои во моментот кога се носеше Законот за енергетика се уште не беа завршени роковите за нивно транспонирање во државите-членки на ЕУ. Во меѓувреме, Министерскиот Совет на Енергетската заедница донесе Одлука бр. 2021/13/МС-ЕнС од 30.11.2021 година и Одлука бр. 2022/03/МС-ЕнС од 15.12.2022 година, со кои ги обврза договорните страни на Енергетската заедница да го транспонираат Пакетот на Европската Унија за чиста енергија (прилагоден со одлуките на Министерскиот совет) во своите национални законодавства, најдоцна до 31.12.2023 година. Како дел од пакетот се и:

- Директивата 2018/2001 за промоција на користењето на обновливите извори на енергија и
- Регулативата ЕУ 2018/1999 за управувањето со Енергетската Унија и активностите во областа на климата.

Покрај обврската за транспонирање на актуелното законодавство на ЕУ во областа на обновливите извори на енергија (ОИЕ), неопходноста од нови законски решенија произлегува и од досегашната примена на одредбите за ОИЕ содржани во важечкиот Закон за енергетика, која укажа дека одредени законски решенија треба да се променат за да одговарат на новите потреби и развојни трендови во глобалниот и домашниот енергетски сектор.

Имајќи предвид дека во многу други држави во регионот, материјата на ОИЕ се регулира со посебни закони одвоени од другите енергетски закони и дека ОИЕ само по себе претставуваат сеопфатна и засебна целина, се пристапи кон донесување на посебен Закон за обновливи извори на енергија.

1.2 Причини за проблемите кои се предмет на разгледување

Следните прашања и предизвици се појавија во досегашната примена на одредбите за ОИЕ содржани во Законот за енергетика и подзаконските акти донесени врз основа на овој закон:

- не беа до крај јасно разграничени одделни стратешко-плански документи и/или прописи, како од аспект на нивната меѓусебна поврзаност, така и од аспект на нивната цел и содржина;
- не беше предвидена обврска постапките иницирани од инвеститорите во ОИЕ да бидат поедноставени, од аспект на процедуралните дејствија, услови и рокови;
- не беше предвидена можност покрај производството на електрична енергија и производство на друга вид енергија да биде поттикнато со мерки за поддршка;

- регулирањето на одредени прашања, како што се суштинските аспекти на мерките за поддршка и правата и обврските на потрошувачите-производители беше направено со подзаконски акти, што не даваше доволна правна тежина и сигурност за инвеститорите во ОИЕ;
- одделни мерки за поддршка беа само наведени во законот, но не и доволно уредени, а и не беше овозможено нивно понатамошно сеопфатно доуредување со подзаконски акти;
- не беа предвидени други концепти и можности за активно учество на потрошувачите во производството и/или користењето на ОИЕ и
- не беа содржани законски решенија кои ќе овозможат поголема заинтересираност за добивање и пренос на гаранции за потекло, како и за организиран начин на тргување со истите.

2. Цели на предлог регулативата

- Исполнување на обврските кои Република Северна Македонија ги има преземено со потпишувањето и ратификувањето на Договорот за основање на Енергетската заедница преку транспонирање на законодавниот Пакет на Европската Унија за чиста енергија кој е адаптиран од страна на Министерскиот Совет на Енергетската заедница.
- Јасно утврдување на меѓусебната поврзаност, целите и содржината на стратешко-планските документи и подзаконските акти во областа на ОИЕ.
- Зголемување на процентуално учество на обновлива енергија во бруто финалната потрошувачка до 2030 година.
- Обезбедување дополнителна поддршка на производителите на енергија од ОИЕ преку законско уредување и на други мерки за поддршка, покрај веќе регулираните повластените тарифи и премиите.
- Обезбедување поголема информираност и помош за инвеститорите во ОИЕ преку воспоставување информативна контакт точка и поедноставување на постапките кои ги иницираат од аспект на процедуралните дејствија, условите и роковите.
- Обезбедување поголема правна сигурност за инвеститорите во ОИЕ преку законско регулирање на начинот на избор и правата и обврските на купувачот на енергија во краен случај.
- Зголемено користење на гаранциите за потекло преку можност истите да се доделуваат и на повластени производители кои користат мерка за поддршка, како и преку овозможување на нивно тргување на организиран начин преку електронска платформа.
- Поттикнување на потрошувачите за учество во производството и користењето на ОИЕ преку воведување нови форми за нивно активно учество, како што се задругите на корисници на ОИЕ.

3. Можни решенија (опции)

3.1 Опис на решението „не прави ништо“

Република Северна Македонија има преземено обврски со ратификуваниот Договор за основање на Енергетската заедница постојано да го усогласува своето национално законодавство во областа на енергетиката со законодавството на Европската Унија, односно она кое Министерскиот Совет на Енергетската заедница ќе го адаптира за државите потписнички на Договорот. Министерскиот Совет на Енергетската заедница донесе Одлука бр. 2021/13/МС-ЕнС од 30.11.2021 година и Одлука бр. 2022/03/МС-ЕнС од 15.12.2022 година, со кои ги обврза договорните страни на Енергетската заедница да го транспонираат Пакетот на Европската Унија за чиста енергија

(прилагоден со одлуките на Министерскиот совет) во своите национални законодавства, најдоцна до 31.12.2023 година. Како дел од пакетот се и Директивата 2018/2001 за промоција на користењето на обновливите извори на енергија и активностите во областа на климата, чиишто одредби се транспонираат во овој закон.

Ако не се изврши нивно транспонирање, Енергетската заедница ќе поведе спор против Република Северна Македонија. Исто така, ако не се донесе нов закон, новите механизми и концепти кои овозможуваат зголемено и олесното инвестирање во ОИЕ и со тоа уште поголемо учество на обновливата енергија во бруто финалната потрошувачка нема да биде постигнато со очекуваната динамика.

3.2 Опис на можните решенија (опции) за решавање на проблемот

Од трите разгледувани опции за структурата на енергетското законодавство, се пристапи кон опцијата согласно која од сеопфатниот важечки Закон за енергетика се издвојуваат и се уредуваат во посебен закон/и прашањата поврзани со ОИЕ. Другите разгледувани опции се: 1. Задржување на досегашниот пристап, односно уредување на целокупната енергетска материја со единствен Закон за енергетика, со исклучок на енергетската ефикасност и биогоривата кои се уредуваат со посебни закони и 2. Покрај еден општ Закон за енергетика и посебни закони за обновливите извори на енергија, за биогоривата и за енергетската ефикасност, секој енергетски пазар да се уреди со посебен закон (за електрична енергија, за природен гас, за топлинска енергија и за нафта и нафтени деривати).

Предности на избраната опција се:

- промената е мала во однос на сегашниот пристап и лесна за реализација, бидејќи начелно се издвојува една глава од Законот за енергетика,
- се растоварува преобемениот закон од материја која се повеќе добива самостоен карактер и за која улогата на регулаторното тело во областа на енергетиката е се помало и
- најголем број држави од регионот, материјата на ОИЕ веќе ја уредуваат или ќе ја уредат со посебен закон.

Како единствена слаба страна на оваа опција е можноста да се појават одредени повторувања и референцирања помеѓу општиот закон и овој посебен закон во делот на енергетската политика и правата и обврските на производителите.

Решенијата кои со овој закон се предлагаат заради надминување на проблемите се следни:

- Транспонирање на законодавниот Пакет на ЕУ за чиста енергија во овој закон, како и давање правен основ во законот за поблиско уредување на прашањата со подзаконски акти, со што ќе се изврши целосно транспонирање. На тој начин, Република Северна Македонија ќе ги исполни обврските од ратификуваните меѓународни договори и ќе избегне поведување на спор од страна на Енергетската заедница.
- Инвестирањето во ОИЕ е поврзано со иницирање на голем број постапки заради добивање на одредени дозволи, а кои се предмет на уредување и на енергетските прописи, но и на прописи во други области. Со законот се дава правен основ или насоки кои понатаму треба да се доуредат и допрецизираат со закони во други области (градење, животна средина) и во подзаконски акти донесени врз основа на овој закон и Законот за енергетика со цел постапките низ кои поминуваат инвеститорите (производителите) во ОИЕ да бидат поедноставни во смисла на помалку дејствија во

постапките, поставување на помал број на услови и докази за исполнување на истите за инвеститорите, како и пократки рокови за решавање по барањата од страна на надлежните органи и институции.

- Подобрувањето на информираноста на потенцијалните инвеститори за постапките што треба да се иницираат заради добивање на одредени дозволи, но и помошта што би можеле да ја добијат во вид на насоки и олеснета комуникација со надлежните органи и институции, треба да се постигне со воспоставување на контакт точка во рамките на Агенцијата за енергетика.
- Побрзо остварување на законската цел за зголемено учество на ОИЕ ќе се постигне со законско уредување на: другите мерки за поддршка за производителите на енергија од ОИЕ (гарантиран откуп на произведената енергија од ОИЕ и доделување право на коистење земјиште во државна сопственост за изградба на електроцентрали за производство на енергија од ОИЕ) и други форми на учество на потрошувачите како производители и корисници на енергија од ОИЕ (задруги на корисници на ОИЕ).
- Поголемата правна сигурност за започнатите инвестиции и зголемената атрактивност за нови инвестиции во ОИЕ ќе се постигне со ставање на одредби во законот кои досега во главно беа пропишани со подзаконски акти или прашањата не беа нормирани воопшто, а се однесуваат на изборот, правата и обврските на купувачот енергија во краен случај и на правата и обврските на потрошувачите-производители и нивните снабдувачи.
- Зголемениот интерес за издавање на гаранции за потекло ќе се постигне со предложеното решение согласно кое од сега и повластените производители кои користат мерка за поддршка ќе може да бараат издавање на гаранција за потекло, како и со решението согласно кое операторот на пазарот на електрична енергија покрај администрирањето на гаранциите за потекло да може да тргува со истите на организиран начин преку електронска платформа.

4. Проценка на влијанијата на регулативата

Можни позитивни и негативни влијанија од секоја од опциите:

4.1 Економски влијанија

Предлог Законот за обновливи извори на енергија нема да има економски влијанија.

4.2 Фискални влијанија

Предлог Законот за обновливи извори на енергија ќе има незначителни фискални импликации, односно вработување на еден административен службеник во Агенцијата за енергетика со звање помлад соработник и со работни задачи поврзани со обезбедување информации и помош на оние што сакаат или започнал да инвестираат во ОИЕ, за чијашто годишна бруто плата потребно е да се издвојат 550.000 денари од буџетот.

4.3 Социјални влијанија

Предлог Законот за обновливи извори на енергија нема да има социјални влијанија.

4.4 Влијанија врз животната средина

Предложените измени и дополнувања на Законот за енергетика нема да имаат влијанија врз животната средина.

4.5 Административни влијанија и трошоци –

а) трошоци за спроведување

/

б) трошоци за почитување на регулативата

/

5. Консултации

5.1 Засегнати страни и начин на вклучување

Со отпочнување на консултативниот процес ќе бидат вклучени органи и институции од енергетскиот сектор и тоа: Агенција за енергетика, Регулаторна комисија за енергетика и водни услуги, Операторот на пазарот на електрична енергија MEMO, понатаму Секретаријатот на Енергетската заедница, како и засегнатата јавност – бизнис заедницата, невладините организации, научните установи итн.

5.2 Преглед на добиените и вградените мислења

5.3 Мислењата кои не биле земени предвид и зошто

6. Заклучоци и препорачано решение

6.1 Споредбен преглед на позитивните и негативните влијанија на можните решенија (опции)

6.2 Ризици во спроведувањето и примената на секое од можните решенија (опции).

6.3 Препорачано решение со образложение

7. Спроведување на препорачаното решение

7.1 Потреба од менување на закони и подзаконска регулатива во областа или други сродни области

Овој закон ќе се донесе и ќе започне да се применува истовремено со Законот за енергетика, со кој постои тесна поврзаност, вклучително и со дел од подзаконските акти кои се предвидува да се донесат врз основа на Законот за енергетика. Од таа причина, на изработката на подзаконските акти од овие два закона ќе се работи истовремено и на координиран начин со цел да се избегнат евентуални неусогласености и дискрепанци.

Потребно е во одредбите во Законот за градење да се предвидат складиштата на електрична енергија како нови вид на објекти и соодветно да се категоризираат, како и да се предвидат пократки рокови и услови во постапките за издавање на одобренија за градење или ставање во употреба на објекти за производство на електрична енергија од ОИЕ.

Потребно е да се утврдат пократки рокови и услови за инвеститорите во производство на електрична енергија од ОИЕ во:

- Законот за животна средина - во постапките за издавање решенија за одобрување на елаборатите за заштита на животна средина и студиите за животна средина,
- Законот за урбанистичко планирање – во постапките за донесување на урбанистички планови со кои се предвидуваат градби за производство на енергија од ОИЕ,
- Правилникот за лиценци – во постапките за издавање лиценца за вршење енергетска дејност производство на електрична енергија кога се издава на производител на енергија од ОИЕ,
- Мрежните правила за пренос на електрична енергија и Мрежните правила за дистрибуција на електрична енергија – во постапките за приклучување на мрежа на производител на електрична енергија од ОИЕ,
- Правилата за пазар на електрична енергија – во постапката за регистрација на учесници на пазарот.

7.2 Потребни подзаконски акти и рок за нивно донесување

- 1) Уредба за мерки за поддршка на производството на енергија од обновливи извори
- 2) Уредба за гаранции за потекло
- 3) Одлука за вкупната инсталирана моќност на електроцентралите и постројките за производство на водород или биогаз на повластените производители
- 4) Одлука за утврдување на националните задолжителни цели
- 5) Правилник за методологијата за пресметка на учеството на енергија произведена од обновливи извори во бруто финална потрошувачка на енергија
- 6) Правилник за обновливи извори на енергија
- 7) Правилник за техничките спецификации за опремата и системите за обновливи извори на енергија
- 8) Правилник за лиценцирање на инсталатери
- 9) Тарифник за надоместоците за учество на обука за инсталатери, трошоците за полагање на испитот за инсталатери, како и надоместокот за членовите на комисијата која го спроведува усниот дел од испитот за инсталатери
- 10) Правилник за повластени производители коишто користат повластена тарифа

- 11) Правила за администрирање на гаранциите за потекло
- 12) Тарифник за надоместокот за издавање, пренесување и признавање гаранција за потекло

Се предвидува подзаконските акти да се донесат во рок од 6 месеци од денот на влегување во сила на овој закон.

7.3 Органи на државната управа, државни органи и други органи надлежни за спроведување:

- Влада на Република Северна Македонија
- Министерство за економија
- Агенција за енергетика на Република Северна Македонија
- Регулаторна комисија за енергетика и водни услуги
- Оператор на пазар на електрична енергија

7.4 Активности за обезбедување на ефикасно спроведување на предлогот на закон

- Изработка и усвојување на подзаконските акти во рокот утврден во законот. Во изработката на дел од подзаконските акти, Министерството за економија очекува поддршка од проектот чиито експерти учествуваа во изработката на законот.
- Изработка и донесување на годишните програми и планови како услов за доделување на мерки за поддршка и воопшто на изградба на објекти за производство на електрична енергија од ОИЕ.
- Изработка на прирачник за инвестиции во ОИЕ и негово објавување на веб-страница заедно со релевантен сет на информации, линкови и контакти поврзани со постапките за инвестирање во ОИЕ.

8. Следење и евалуација

8.1 Начин на следење на спроведувањето

Министерството за економија ќе врши надзор над спроведувањето на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон, освен над прописите донесени или одобрени од Регулаторната комисија за енергетика.

8.2 Евалуација на ефектите од предлогот на закон и рокови

Материјата на ОИЕ и досега беше законски уредена како дел од Законот за енергетика, па од таму и досега се вршеше евалуација на ефектите од примената на одредбите за ОИЕ, вклучително и пред започнувањето со изработката на овој закон.

Текстот на законот предвидува пред донесувањето на индикативниот план за спроведување на тендерски постапки за доделување на мерки за поддршка или при негова

поголема промена, Министерството да врши проценка на ефективноста на применливите и применетите мерки за поддршка врз инвеститорите и различните групи на потрошувачи, како и на ефектите од нивните можни промени и воведувањето на нови мерки.

Законот за енергетика утврдува обврска на секои две години да се изработува извештај за спроведување на Националниот план за енергија и клима, со што на еден начин се врши евалуација на ефектите од примената и на одредбите од овој закон.

Со овие механизми вградени во законите, ќе се има континуирана евалуација на ефектите од законот.

Датум: 14.12.2023 година

МИНИСТЕР,
Kreshnik Bekteshi

Изјава од министерот

Врз основа на резултатите од анализите прикажани во Извештајот за проценка на влијанието на регулативата сметам дека препорачаното решение (опција) претставува најдобар начин за решавање на проблемот и постигнување на очекуваните ефекти на најекономичен начин.

Датум: _____

ПОТПИС НА МИНИСТЕРОТ

